

Lojzka Štebijeja

naša publicistka in organizatorica
(1883—1956)

Rodila se je in umrla je v Ljubljani. Vse svoje življenje je posvetila boju za žensko enakopravnost ter za varstvo otrok in mladine.

Bila je učiteljica in naša prva izobraženka, ki se ni samo štela za socialistko, temveč sredi leta 1912 dala učiteljskemu poklicu slovo in se vsa posvetila delu v Jugoslovanski socialnodemokratski stranki. Pogosto je govorila na strankinih shodih, predvsem pa se je ukvarjala s časnikarstvom, pisala članke, delala v uredništvih in samostojno urejala vrsto socialističnih listov, tako do začetka prve svetovne vojne nekaj časa dnevnik Zarja, mesečnik Tobačni delavec, pred koncem vojne pa dnevnik Naprej. Leta 1913 je izdala in uredila nekaj številčk ženskega lista, prvega »glasila slovenskega socialističnega ženstva«, ki je z njim hotela pritegniti

slovensko delavsko ženstvo v vrste socialne demokracije, da bi se skupaj z moškimi bojevalo za nov družbeni red, kjer bi »delavstvo, ki ustvarja doslej bogastvo drugim«, uživalo vse sadove svojega dela. Kakor večina tedanjih socialnih demokratov pa je mislila, da se bo to zgodilo »popolnoma mirno, dostojno«, ne s krvavim bojem in ne z bombami, temveč prek organizacij, prek večine v parlamentu, ki bo »brez težav uredila lastninske pravice in odpravila zasebno lastnino«. Ženski list je kmalu prenehal izhajati, ker po njenih besedah ni bilo »nikakršne podpore od stranke same«, a kakor prej se je Štebijeja tudi poslej še posebej ukvarjala z ženskim vprašanjem. Leta 1918 je še pred koncem vojske izdala knjižico Demokrazem in ženstvo in v njej med drugim napisala: »Politična enakopravnost moških in žensk je ena izmed zahtev demokratične dobe... Doba, ki pride, pa gotovo prinese tudi ženstvu vsaj nekaj političnih pravic.« Vendar pa je tiste zadnje mesece prve svetovne vojske, ko je bilo že očitno, da bo Avstrija propadla, in ko je zato zmeraj bolj zorelo upanje, da bo na njenih razvalinah končno vstala svobodna država Slovencev in drugih južnih Slovanov, njo in še nekatere »mlade« socialne demokrate pretresalo predvsem narodnostno vprašanje. »Mladi« so se zavzemali za majniško deklaracijo, »stari« pa so vztrajali pri tako imenovani tivolski resoluciji Jugoslovanske socialnodemokratske stranke iz leta 1909. Zaradi teh nasprotij je Štebijeja zapustila uredništvo lista Naprej in z drugimi »mladimi« začela izdajati revijo Demokracija, ki jo je urejala in ji pisala uvodne članke. V zadnji številki

Demokracije se je v uvodniku (10. julija 1919) in še v posebni izjavi priznala h komunizmu in isto leto izstopila iz socialnodemokratske stranke.

Kljub temu pa se po vojski ni pridružila komunistični stranki, temveč je vsa leta med obema vojskama politično delovala v slovenskem in jugoslovanskem ženskem gibanju, saj nova država ni izpolnila pričakovanj — ne narodnostnih in ne družbenih, in zato seveda tudi ne ženskih. Zato je skušala napredneje in zahtevneje usmeriti kmalu po vojski nastalo Napredno žensko zvezo SHS, kasnejšo Jugoslovansko žensko zvezo, predvsem na njeno pobudo pa so revolucionarnejše ženske leta 1923 ustanovile Feministično alianso, leta 1926 preimenovano v Alianso ženskih pokretov. Od leta 1927 do 1938 je urejala glasilo te zveze — Ženski pokret in v njem z raznimi članki kritično spremljala vse politično dogajanje doma in v svetu ter se pogumno in odločno bojevala zoper družbene krivice in nepoštenosti v javni upravi, se potegovala za mir in razorožitev, za splošne človeške in še posebej za ženske politične pravice in njih državljansko enakopravnost. Dolga leta je bila predsednica Alianse ženskih pokretov in jo zastopala na mednarodnih ženskih zborovanjih, tako v Rimu, Washingtonu, Københavnu. Za mednarodno javnost je opisala tudi delo jugoslovanskih feministk — leta 1931 in delo jugoslovanskih ženskih društev — leta 1936, kar je oboje izšlo v francoskem prevodu. Slovenski del Jugoslovanske ženske zveze jo je leta 1934 kot »duhovno voditeljico vsega ženskega gibanja v državi« imenoval za svojo častno članico.

Že v knjižici »Demokratizem in ženstvo« je pisala o »socialnem materinstvu«, ki naj bi po njem obsegala »ljubezen vsake matere vse otroke, ne le lastnih« in je pač tudi od nove države marsikaj pričakovala na področju otroškega in mladinskega skrbstva. Poklicno se je vse do decembra 1918, ko je postala »nadzornica mladinske skrbi« pri poverjeništvu za socialno skrb narodne vlade SHS v Ljubljani, pa skoraj do smrti ukvarjala s tem vprašanjem. A ne samo poklicno, temveč prav tako zavzeto, kakor se je zavzeto ukvarjala z ženskim vprašanjem. A tudi v tem pogledu jo je nova država bridko razočarala. Ob desetletnici leta 1928 v Ženskem pokretu grenko zapisala: »...v desetem letu smo definitivno pokopali zaščito dece in mladine...«

Leta 1927 jo je ministrstvo za socialno politiko na pobudo slovenskih klerikalcev upokojilo, zato je odšla iz Ljubljane v Beograd, kjer jo je nastavilo ministrstvo za narodno zdravje. Leta 1940 se je — upokojena zaradi bolezni — preselila k bratu inž. Antonu Štebiju in njegovi ženi Cirili, tudi znani javni delavki, v Podboršt pri Črnučah nad Ljubljano, kjer je ostala vsa leta druge vojske in tam sodelovala z narodnoosvobodilnim gibanjem. Brata so ji Italijani ustrelili za talca, svakinjo pa odgnali v koncentracijsko taborišče Oświęcim — Auschwitz, kjer je umrla. Po osvoboditvi je ponovno stopila v službo in skrbela predvsem za parti-zanske sirote in za vajece, in to še do začetka leta 1956, čeprav je leta 1950 odšla v pokoj tretjič in zadnjič.

Idejno in politično je izšla Lojzka Štebijeja iz slovenske socialne demokracije izpred prve vojske, vendar je bila izredno samostojna v mišljenju, neomajna v prepričanju in skrajno poštena ter požrtvovalna v delovanju za splošno blaginjo, posebej še v boju za priznanje ženskih političnih pravic in v prizadevanju za varstvo otrok in mladine.

Erna Muser